

Yazı Başlığı: Dîn-i İslâm'da Hedef-i Münâkaşa Olan Mesâilden Talak II

Müellif: Mustafa Sabri Efendi

Dergi: Beyanülhak, Cilt 2 Sayı 27

Tarih: 23 Mart 1325

Birkaç sene evvel "İkdam" gazetesi âlem-i İslam serlevhâsı altında terviç-i Dîn-i İslam maksadıyla bir makale neşretmiş, daha doğrusu İslamiyet'in, Avrupa'ca maruf bir mürevvici lisanından sadır olan bir nutku, kemâl-i takdîrât ile nakletmişti. Lakin makalenin yahut nutkun mündericatı bana pek garip gelmişti. Deniliyor ki: "Dîn-i İslâm'da kadınların erkeklerden dûn (aşağı) bir mertebede bulunmasına dair bir fikr-i bâtil yoktur". Halbuki Dîn-i İslâm'ın böyle hem yalan hem de yanlış medâyihten müstağni olduğunu ihtar etmek vecâibtendir. Hem yalan hem de yanlış tabirlerimiz mübalağaya hamlolunmasın, çünkü o cümlede yok denilen şey var ve batıl denilen şey haktır. Hem o derecede haktır ki yukarıda ispat ettiğimiz veçhile bunu Avrupalılar da velev zımmen fakat katiyen kabul etmişlerdir. Yani kadınların müktesâbât-ı ilmiyelerini tahdit etmişlerdir. Şimdi acaba ahkâm-ı İslâmiye'den olan bir hakikati hem de akl-ü hikmete muvafakati nezd-i uli'l-ebşâr (basiret sahibi kimselerin nezdinde) teslîm olumaya başlandığı bir zamanda tekzip etmekten maksat ne olabilir? Dîn-i İslâm'ı müdafaa vazifesine ehliyeti olmayan bazı insanların salâhiyetleri haricinde arasına bunun gibi bazı hakâik-i İslâmiye'yi inkara kalkıştıkları görülüyor ki bu hal ehil ve erbâbının sükutundan ziyade muzır ve şayân-ı te'essüftür. Çünkü ahkâm-ı İslâmiye'yi tahrif taraf-ı muhâlifin reyine takrîb ve imâle suretiyle terviç eylemek manada Dîn-i İslâmı değil taraf-ı muhalifin re'yini terviç etmek olacağı cihetle bu hareket Müslümanlık için bir hizmet değil ihanet addolunmaya sezâdır. Binaenaleyh o yoldaki himmetkârân işte bu türlü cemîlelerle Avrupa erbâb-ı dikkatini, hükemâsını meclûb ve İslâm ulemâsını memnun olacak kadar sâdeden farzediliyorlarsa yanılıyorlar. Dîn-i İslâm'da kizb-ü tasannu' (yapmacıklık) pek mezmûmdur. Binaenaleyh Avrupalıların bu mesele gibi değil de hakikaten gayr-i makul zannettikleri bir şeyi Ahkâm-ı İslâmiye ihtivâ etse yine bunu saklamak, inkar etmek

İslâmiyet hakkında dâ'i-i şüphe olur (şüphelendirir). Marifet, hakikati itiraf ve hakikati ispat etmektir bir de zaten Avrupalıların kavaid-i İslâmiyemiz hakkındaki ittılaatı böyle gayr-i mevsûk menâbi'den gazetelerden, gazeteci kaleminden çıkma asârdan yahut da eşhastan muktebes olduğuna mebni ekseriyetle aslına mutabık değildir. Binaenaleyh onla için İslâmiyet'in takdîr-i uluvviyeti bu hususta ancak aynı aynına malûmât peydâ etmeleriyle kâbildir. Yani biz mahzâ bunların ahkâm-ı Dîniyemizi doğruca öğrenmelerini arzu ederiz. Çünkü bunun doğrusundan iyisi olamaz.

Mâkâle-i mezkûrenin cümle-i garâibinden yahut garip cümlelerinden biri de şuydu: "İslâmiyette kadınlarda talâkı talep etmek hakkına maliktir". Pekiyi. Şimdi bundan ne çıkar? Onu talep etmek hakkına maliktirler lakin her talep is'âf edilir (yerine getirilir) mi? İşte bu bir sözdür ki ne yanlıştır ne de doğrudur. Doğrusu bu bir tağlît ve teşviştten başka bir şey değildir. Eğer İslâm kadınları, erkeklerini tatlîk (boşama) edebilirler demekse bu hal Dîn-i İslâm'da bulunmadığı gibi bununla edyân-ı sâire ashâbına da yaranılmaz. Çünkü bu usûl-i talâk onlara da garip gelir. Yine derin düşünülürse bu fıkrada birinci fıkraya nazîre olarak erkeklerin hakk-ı talâka mâlikiyeti hakkındaki kanûn-i İslâmî namına bir tesettür-i mağlûbiyet-i kesterâne olacaktır. Halbuki o kanunun üssü'l-esâsı sübutu olan tefevvuk-i ricâl (erkeklerin üstünlüğü) bahsi avn-i hakla ber-veçh-i bâlâ ispat edildikten sonra artık böyle îhâmlı tesettürlere, teberrîlere ihtiyacımız yoktur. İşte İslâmiyette talâkı erkekler îkâ' edebilirler. Çünkü ricâlin hakk-ı tefevvuku (üstünlük hakkı), hakk-ı âmiriyeti (yönetme hakkı) bununla itmâm edilir. Çünkü bir âmir taht-i idâresined bulunan bir kimsenin alakasını katedebilmek salahiyetine malik olmazsa aciz addolunur.

Bir kadının istediği zaman nefisini tatlîka mezun olmak üzere akd-i izdivaç edebilmesi hakkında bir mesele-i fikhîye vardır ki bu mesele "işte tamam, İslâmiyetteki usûl-i talâkı üzerine dermeyân edilen şikâyet bastırılmış oldu" tarzında şâdân bir nefis-i itmi'nân ile telakki olunmaktan ziyade muhtâc-ı tevcih-i mesâilden addolunmaya layıktır. Çünkü bu telakkî hakk-ı talâkı ricâle başhetmekteki mehâsin-i hükmîyeden henüz zâhil bulunmak gibi bir noksân-ı idrâk ilcâatındandır. Biz usûl-i talâkımız hakkında şikâyatın inkıtayıyla kanaat edemeyiz. Takdîrât-ı azîme bekleriz, şikâyatın bir çare-i tesviye bulunmak suretiyle bastırılmasına sevinmekte acele edenler vaktiyle o şikâyâta gûş-i kabul (kabul kulağı) uzatmakta da acele edenler, muhâkeme-yi akliyyeye lüzum görmeyenlerdir. İşte bu çâre-i

tesviye en ziyade bizim işimize yaramak lazım geldiği halde biz bununla müteselli olmaya kalkışmayız. Çünkü kadınların hakk-ı talâka malikiyetini akl-ü hikmet muktezî ise İslâmiyet gibi bu hakkı onlara doğrudan doğruya vermeyip ayrıca bir tarîk-i takrîbini bulmaya ihtiyaç gösteren bir Dîn muahezeden kurtulmamak lazım gelir.

Salifü'z-zikr mesele-i fikhîyenin tevcihi ise ber veçh-i âtîdir: "Zevcenin îkâ' talâka malikiyetine zevcin kendisine bahşetmesiyle hasıl olduğundan mesele Dîn-i İslâmdaki tafzîl-i ricâl kanunu ile mütevâfıktır. Zira emr-i talâkın ba'de'n-nikâh zevceye tefviz edilmesi yine bu hakkın zevç tarafından bir nevi istimali demek olduğu gibi tefviz-i mezkûrun hiyn-i nikâhta icrâsı dahi bu kabilden hariç değildir. Ve haddi zatında erkekler için haiz oldukları salâhiyetten kadınlara dahi verebilmeleri ikinci bir salahiyet teşkil eder. Şimdi talâkın suret-i İslâmiyesini akl-ü hikmet ve tevâfuk-i maslahat nokta-i nazarından süver-i muhtemele-i sâire ile müvâzene edeceğiz.

Süver-i sâire şunlardır:

- 1- Talâkın kadın tarafından îkâ' ve icrâsı
- 2- Kadın ile erkeğin bu hakta iştiraki
- 3- Bu hakka ikisinin de malik olmaması

İşte evvela bu suretlerden birincisinin ne kadar garip ne kadar gayr-i makul olduğu zahirdir. Bu garabete yani buna dair bizde güldürücü hikayeler vardır. Meselâ zevç ile zevce sinîn-i vefîre (çok uzun seneler) yekdiğerinden memnuniyetle imrâr-ı hayât etmekte iken bir gün zevcin büyük bir telâş (telâşî) ve tereddütle güyâ fî mâ ba'd (bundan sonra) kadınların erkekleri boşayabileceklerine dair ifşâatta bulunması üzerine zevce tarafından "bunda telâş edecek ne var? Bu kadar vakitten beri bir yastığa baş konulmuş birlikte yaşamışız. Bu müddette hiçbir vakitte siz benden iftirâki arzu etmemişsiniz de ben size karşı nasıl böyle bir teşebbüste bulunabilirim?" Cevabıyla teminat ve tatminata çalıştıktan sonra arası çok geçmeden, daha ertesi günü hiçten bir sebeple "şimdi ağzımdan bir laf çıkar" tarzında tehdîdâta kıyam ederek en nihayet zevcin hülle yapılması ile intâc-ı latîfe eyleyen hikâye meşhurdur ki bu suret-i talâkın işte böylece garip görünmesi, gülünç neticeler vermesi

bunun mukâbil-i tâmmı olmak üzere İslâmiyette mer'î olan usûl-i talâkın makuliyetini teyit etmektedir.

Gelelim emr-i talâkın zevç ile zevceden her ikisinin reyyle husûle gelmesinden ibâret olan ikinci tarike: Tarafeynin muvafakatiyle inikat eden nikâhın ref'-ü izâlesi yine o suretle zevç ile zevce beyninde bi't-terâdî (rızalaşma ile) kararlaştırılmak münasip olacağı ve re'y-i vâhidin kifâyetine nisbetle iki re'ye ihtiyaç hasıl olmak ve vukuat-ı talâkiyyeye taklîl edeceği mülahazasına nazaran bu suret şayân-ı tasvîb gibi görünüyorsa da bunda evvela zevcin hakk-ı hâkimiyeti ihlal olunmak mahzuru vardır. Ama nikahın bidâyet-i akdinde zevcin herhangi bir kadın üzerinde hakk-ı hâkimiyeti takarrür ve tayyün edinceye kadar ikinci bir reyin müşâreket ve inzimâmına ihtiyaç zarûrî olup ondan sonra artık malik olduğu hakk-ı hâkimiyetin muhafazasına bir mani bulunmadığı halde hakk-ı mezkûrun ihlâl ve izae edilmesi caiz olmaz.

Saniyen bu usule nazaran vukuat-ı talâkiyenin killet peydâ etmesi de ve hele evlâda zannolunduğu gibi doğru değildir. Çünkü bir kâmile nâkısı karıştırmak hiçbir vakitte kâmilî hâl-i istiklâlinde bırakmak ve zimâmkârı tamamıyla ona tevdi' ve ihâle eylemek kadar muvafık neticeler veremez. İşte burada da aklı, fikri, tecrübesi, mekânet ve mâlûmatı daha ziyade olmak lazım gelen ve talâkın ahde rüyet (riâyet?) ve kifâyetine tefviz olunması ile beraber nezd-i Hüdâda ebğazu'l-mübâhât (helallerin en sevilmeveni) olduğu ve zevvâkîn ve zevvâkâtın sezâvâr-ı la'net oldukları beyânât-ı şer'iyeye ile kendisince malum olan ve malumatına daha ziyade bir ciddiyet ve metânetle tevfiik-i hareket edebilen ricâle şu emr-i mühimmin bütün mesuliyeti tahmil olunduğu zaman vazifesini ne kadar büyük bir basiret ve mübâlât ile takdîr ve idâre edeceği me'mûl bulunmasına mukabil bu vazifenin, bu mesuliyetin bir kısmı kadına ait olduğu surette şu hal, vukû-i talâkı tas'îb (zorlaştırmak) şöyle dursun kadının evfâk bir saika-i asabiyetle ve fazla olarak hakk-ı talâka iştirakinin bahşedildiği hiss-i gurur ile hiç yoktan icâd edeceği hırçlılıkları müteakip talâktan hisse-i salâhiyetini îkâ'a kadar ilerlemesi zevcin de müvâzenesini bozar. Yaralanmış olan bu tarîk-i tehevürün cereyânına onu da kaptırır. Zâten bütün mesuliyetin, uhdesinde bulunmaması kendisini az çok müsamahaya hazırlamıştır.

Şu tafsilat esnasında talâkın uzun uzadıya iftirâk fiili husûlüne tevakkuf etmeyip bir çift sözden ibaret olduğunu unutmamalıdır ki bu da Şerîat-ı İslâmiye'nin insanlar hakkında ağızlarından çıkan kelîmâta kıymet ve ehemmiyet vermesi ve söz denilen hasîse-i

Bir Şeyhülislam'ın Kaleminden Muasır Problemlere Cevaplar XI

beşeriyenin bir mana-yı muteberi bir tesîri olmak iktizâ etmesi hikmetine müstenittir.

[Ma ba'di var]

Mustafa Sabrî

Hazırlayan: Bayezid Mete

Editör: Süleyman Arif Aslan